

Seletuskiri Häädemeeste Vallavolikogu otsuse eelnõu nr 18 „Häädemeeste Vallavalitsuse hallatavate asutuste ümberkorraldamine” juurde

Häädemeeste vallas tegutseb 2016. aasta algul 4 rahvaraamatukogu: Häädemeeste Raamatukogu, Treimani Raamatukogu, Kabli Raamatukogu ja Massiaru Raamatukogu. Kõigi raamatukogude teeninduspiirkondadeks on kinnitatud Häädemeeste vald. Arvestuslike teeninduspiirkondadena käsitletakse külasid ja asulaid, mille elanikud tegelikult konkreetse rahvaraamatukogu teenuseid kõige sagedamini kasutavad ja mille alusel on toimunud muuhulgas riigipoolse teavikute ostmiseks eraldatava raha jaotamine. Raamatukogude arvestuslike teeninduspiirkondade elanike arv 1. jaanuari 2016 seisuga on toodud alljärgnevas tabelis, võrdluseks andmed seisuga 1.1.2015 ja 1.1.2010.

Arvestuslikud teeninduspiirkonnad

<i>Piirkond</i>	<i>Elanike arv 1.1.2016</i>	<i>1.1.2015</i>	<i>1.1.2010</i>
Häädemeeste RK	1477	1476	1676
Treimani RK	509	517	612
Kabli RK	395	400	446
Massiaru RK	213	215	249
Vald kokku	2594	2608	2983

Registreeritud kasutajate ja laenutuste arv raamatukogudes 2015. aastal

<i>Raamatukogu</i>	<i>Kasutajate arv</i>	<i>Külastusi</i>	<i>Kojulaenutusi</i>	<i>Kohallaenutusi</i>
Häädemeeste RK	440	8309	12 906	1259
Treimani RK	235	3437	6560	729
Kabli RK	147	1411	3628	545
Massiaru RK	93	2087	7028	117

Eraldised riigi- ja vallaelarvest teavikute ostmiseks 2016.a

<i>Raamatukogu</i>	<i>Eraldis riigieelarvest</i>	<i>Eraldis vallaelarvest</i>
Häädemeeste RK	2612	2470
Treimani RK	873	870
Kabli RK	805	795
Massiaru RK	380	380

Võrdlusandmetest nähtub tendents elanikkonna vähenemisele raamatukogude arvestuslikes teeninduspiirkondades proportsionaalselt valla üldise elanike arvu vähenemisega. Kasutajate arvu puhul tuleb silmas pidada ka ajutisi elanikke ja teiste arvestuslike piirkondade elanikke, kes võivad olla mitme raamatukogu kasutajad.

Rahvaraamatukogu seaduse § 4 lõike 2 punktis 3 sätestatakse põhimõttena rahvaraamatukogude võrgu loomisel, et väljaspool suuremaid keskusi oleks keskmiselt kuni 500 elanikuga teeninduspiirkonna kohta vähemalt üks rahvaraamatukogu. Arvestuslike teeninduspiirkondade elanike arvust Häädemeeste vallas nähtub, et kui keskmisena on seaduses sätestatud nõue täidetud, siis olemasolevate raamatukogude osas on olukord väga erinev – arvestusliku teeninduspiirkonna elanike arv erineb kuni seitsmekordselt. Suure tõenäosusega oleks 500 elaniku piir järgneva aasta-paari jooksul täidetud vaid Häädemeeste Raamatukogu osas. Teistes piirkondades on rahvaraamatukogu teenuse pakkumisel lähiaastate reaalsuseks vähendatud lahtiolekuaeg ja töötajate osaline koormus või selle jagamine erinevate haruraamatukogude vahel.

Teeninduspiirkonna elanike arvu jätkuv vähenemine toob kaasa mitmesuguseid tagajärgi olemasolevate iseseisvate raamatukogude tegevuse korraldamisel. Riigipoolne rahastus teavikute hankimiseks on otseselt seotud arvestusliku teeninduspiirkonna elanike arvuga. Vähenev lugejate arv tekitab raamatukogudes tööaja otstarbeka kasutamise huvides vajaduse lahtiolekuaegade vähendamiseks. Väga väikese arvestusliku teeninduspiirkonna elanike arvu ja sellega seotud lugejate arvuga raamatukogudes võivad olla oluliselt suuremad kulutused külastuse ja laenutuse kohta. Arvestades, et maapiirkondades on igal juhul teenuste pakkumine majanduslikult vähemefektiivne kui linnas, tuleb siiski silmas pida mõistlikku taset.

Ettevalmistatava KOV haldusreformi taustal võib eeldada ühe asutusena tegutseva, haruraamatukogudega vallaraamatukogu olemasolu kui selle allesjäämise tagatist lähitulevikus ka tõenäoliselt moodustuva ühinenud valla korral. Sellega jääks raamatukoguteenus ka kaugemates piirkondades, näiteks Massiaru kandis, elanikele kättesaadavaks. Raamatukoguteenuse kättesaadavus ainult vallakeskuses kujuneks nende piirkondade elanikele suurt ajakulu nõudvaks ja ebamugavaks. Sellega väheneks eriti laste ja noorte lugemishuvi veelgi ning avaliku teabe kättesaadavus eakate ja IT-asjanduses vähemoskuslike elanike jaoks kujuneks probleemiks.

Lahenduseks on Häädemeeste vallas ühe asutusena tegutseva rahvaraamatukogu väljaarendamine, milleks on vajalik olemasoleva Häädemeeste Raamatukogu struktuuri haruraamatukogude lisamine seniste külades asuvate raamatukogude näol. Häädemeeste Raamatukogu ümberkorralduse tulemusena kujuneb välja vallaraamatukogu, mis haruraamatukogude võrgustiku abil tagab tänapäevase, kättesaadava, paindliku, majanduslikult efektiivsema ja kvaliteetse raamatukoguteenuse kõigis valla piirkondades. Võimalik on paindlikult määratleda raamatukogu ja haruraamatukogude lahtiolekuaegu sõltuvalt piirkonna elanike arvust ja huvidest ning vastavalt sellele korrigeerida töötajate koormusi – võimalik ja toimiv on näiteks töötajate koormuse jagamine kahe struktuuriüksuse vahel. Teavikute fondi komplekteerimisel on võimalik arvestada kogu valla huvidega, tellides osa raamatuid vaid vallakeskuses asuvasse fondi ja igapäevasemalt kasutatavaid haruraamatukogudesse. Sealjuures on võimalik teavikuid vahetades saavutada suurem valik eriti teatmeteoste ja kitsamat kasutajate ringi huvitavatel teemadel (ajalugu, süvakultuur, filosoofia jms.). Haruraamatukogude töötajatel jääb töökorralduslikult rohkem võimalusi tegeleda otseselt lugejatega ning bibliograafilise tööga, asutuse juhtimisega seotud asjaajamine jääb põhiosas Häädemeeste Raamatukogu direktori ülesandeks.

Väikeraamatukogude ühendamise vallaraamatukogu struktuuri on toimumas kogu riigi ulatuses; juba varem ümberkorraldatud või valdade ühinemise tulemusena moodustunud vallaraamatukogud on ühtsete asutustena reeglina hästi hakkama saanud ja positiivseks tulemuseks on olnud eelkõige paindlikkus ja teeninduse kvaliteedi paranemine. Minimaalne teenus on korraldatud ka väga väikese kasutajate arvu juures. Ümberkorralduste ajal ja kohe selle järel ei ole peamiseks eesmärgiks seatud rahaliste vahendite vabanemist mujale suunamiseks, pigem on kokkuhoitud summasid kasutatud raamatukogu enda arendamiseks. Võimalikud negatiivsed tagajärjed on välditavad eelkõige piisava suhtlemise ja infovahetusega kõigi osapoolte vahel nii ümberkorralduste teostamisel kui edaspidises töös. Eestis tegutsevad näiteks järgmised ümberkorraldatud vallaraamatukogud: Kadrina, Tapa, Kose, Lihula, Märjamaa, Põltsamaa, Saue, Saku, Põlva, Rakke, Haljala, Väike-Maarja, Hiiumaa, Lüganduse, Lääne-Nigula, Himmaste jt.

Häädemeeste valla rahvaraamatukogud korraldatakse ümber olemasolevate Kabli Raamatukogu, Treimani Raamatukogu ja Massiaru Raamatukogu liitmise teel haruraamatukogudena Häädemeeste Raamatukogu struktuuri, mis omandab vallaraamatukogu staatuse ja täidab ka valla keskraamatukogu funktsiooni tema struktuuris olevate haruraamatukogude suhtes. Viimased säilitavad suhtelise iseseisvuse teavikute valikul kohaliku piirkonna huve arvestades, samuti jääb haruraamatukogudes töötavatele raamatukoguhoidjatele materiaalne vastutus nende kasutuses

olevate varade üle. Haruraamatukogude vajadustega arvestatakse võimaluste piires raamatukogu eelarve koostamisel.

Massiaru Raamatukogu kui vallaraamatukogu struktuuris oleva haruraamatukogu tegevus on kavas eraldada praegu Massiaru Raamatukogu hallata oleva hoone ülalpidamisest. Hoone on valmis üle võtma vallavalitsus ning sellest soovitakse kujundada mitmefunktsiooniline külakeskus. Teised raamatukogud kasutavad praegu muude valla asutuste ruume ning nende osas muutusi ei kavandata. Raamatukogude fondid ja varad antakse Häädemeeste Raamatukogu haldusesse ning need jäävad vastavate haruraamatukogude kasutusse.

Ümberkorraldatavate raamatukogude põhimääruste alusel koostatakse ümberkorraldatud asutuse põhimääruse eelnõu kinnitamiseks vallavolikogule, Häädemeeste Raamatukogu põhimääruses kajastatakse uut struktuuri, haruraamatukogude olemasolu ja staatust ning lisanduvaid ülesandeid vallaraamatukogu rollis. Teiste raamatukogude põhimäärused eelnõus tühistatakse ning need asutused lõpetavad oma tegevuse vallavalitsuse hallatavate asutustena.

Ümberkorraldatud asutusena on kavandatud Häädemeeste Raamatukogu tegevuse alustamine alates 1. maist 2016. Alates 1. veebruarist 2016 asus tööle Häädemeeste Raamatukogu uus, avaliku konkursiga valitud direktor, kelle üheks oluliseks tööülesandeks saab ümberkorralduste praktiline ettevalmistamine ja elluviimine koostöös vallavalitsuse ja praegu olemasolevate raamatukogude juhtidega.

Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 22 lõike 1 punkti 34 alusel kuulub volikogu ainupädevusse valla või linna ametiasutuse ja valla või linna ametiasutuse hallatava asutuse moodustamine, ümberkorraldamine ja tegevuse lõpetamine ning ametiasutuse põhimääruse kinnitamine.

Sama seaduse § 35 lõike 2 alusel otsustab valla või linna ametiasutuse hallatava asutuse asutamise ja selle tegevuse lõpetamise volikogu. Hallatava asutuse põhimääruse, struktuuri ja koosseisu kinnitamine ning muutmise toimub volikogu poolt kehtestatud korras. Valla või linna ametiasutus ja ametiasutuse hallatav asutus registreeritakse riigi ja kohaliku omavalitsuse asutuste registris.

Rahvaraamatukogu seaduse § 12 lõike 1 alusel rahvaraamatukogu ümberkorraldamine või tegevuse lõpetamine toimub kohaliku omavalitsuse volikogu otsusel.

Häädemeeste Vallavolikogu 13. märtsi 2013.a määruse nr 3 „Häädemeeste valla põhimäärus“ § 78 lõike 4 alusel valla ametiasutuse ja hallatava asutuse asutamise ja selle tegevuse lõpetamise otsustab volikogu.

Häädemeeste Vallavolikogu 19. märtsi 2008.a määruse nr 7 „Häädemeeste Raamatukogu põhimääruse kinnitamine“ § 9 lõike 2, Häädemeeste Vallavolikogu 19. märtsi 2008.a määruse nr 6 „Treimani Raamatukogu põhimääruse kinnitamine“ § 9 lõike 2, Häädemeeste Vallavolikogu 19. märtsi 2008.a määruse nr 5 „Kabli Raamatukogu põhimääruse kinnitamine“ § 9 lõike 2 ja Häädemeeste Vallavolikogu 19. märtsi 2008.a määruse nr 8 „Massiaru Raamatukogu põhimääruse kinnitamine“ § 9 lõike 2 alusel raamatukogu ümberkujundamine või tegevuse lõpetamine toimub volikogu otsusel seadustes ettenähtud korras.

Eelnõu algataja: vallavalitsus

Eelnõu ja seletuskirja koostajad: abivallavanem; vallasekretär

Kuupäev: 01.02.2016